

به نام خداوند بخشنده مهربان

نجات از مرگ مصنوعی

توصیه‌های طب ایرانی

برگرفته از نشریه راهنما

نویسندگان:

علی اکبر سقا باشی

(از شماره ۱ تا ۲۲)

اسدالله ضیاء خوشنویس

(از شماره ۲۳ تا ۲۵)

به کوشش:

سید نورالدین مستغنی

تصحیح و ویرایش:

ناصر جمشیدی، الهه جمشیدی، مهران عیسوند

سجاد جمشیدی، هاجر امینی‌تهرانی، محمد جمشیدی

محمود جمشیدوند، الهام جمشیدی

سقا‌باشی، علی اکبر، ۱۲۵۶ - ۱۳۳۶.	سرشناسه
نجات از مرگ مصنوعی : توصیه‌های طب ایرانی برگرفته از نشریه راهنما/نویسندگان علی اکبر سقا‌باشی، اسدالله ضیاءخوشنویس ؛ به کوشش سیدنورالدین مستغنی ؛ تصحیح و ویرایش ناصر جمشیدی ... [و دیگران].	عنوان و نام پدیدآور
تهران: ایرانیان طب، ۱۴۰۰.	مشخصات نشر
۳۹۲ص.	مشخصات ظاهری
978-622-6175-64-7	شابک
فیفا	وضعیت فهرست نویسی
تصحیح و ویرایش ناصر جمشیدی، الهه جمشیدی، مهران عیسوند، سجاد جمشیدی، هاجر امینی‌تهرانی، محمد جمشیدی، محمود جمشیدوند، الهام جمشیدی.	یادداشت
این کتاب قبلاً تحت عنوان "مجموعه راهنمای نجات از مرگ مصنوعی" توسط انتشارات شرکت سهامی طبع کتاب در سال ۱۳۷۰ منتشر شده است.	یادداشت
کتابنامه.	یادداشت
توصیه‌های طب ایرانی برگرفته از نشریه راهنما.	عنوان دیگر
مجموعه راهنمای نجات از مرگ مصنوعی.	عنوان دیگر
پزشکی سنتی	موضوع
Traditional medicine	موضوع
ضیاء خوشنویس، اسدالله	شناسه افزوده
مستغنی، سیدنورالدین، گردآورنده	شناسه افزوده
جمشیدی، ناصر، ۱۳۲۵ - ، مصحح، ویراستار	شناسه افزوده
۱۳۵R	رده بندی کنگره
۶۱۰	رده بندی دیویی
۸۵۰۷۷۸۳	شماره کتابشناسی ملی

نجات از مرگ مصنوعی (توصیه‌های طب ایرانی برگرفته از نشریه راهنما)

نویسندگان: علی اکبر سقا‌باشی، اسدالله ضیاء خوشنویس

به کوشش: سید نورالدین مستغنی

تصحیح و ویرایش: ناصر جمشیدی، الهه جمشیدی، مهران عیسوند، سجاد جمشیدی، هاجر امینی‌تهرانی، محمد جمشیدی، محمود جمشیدوند، الهام جمشیدی

ناشر: ایرانیان طب

نوبت چاپ: اول / ۱۴۰۰

شمارگان: ۲۰۰ جلد

بها: ۱۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۱۷۵-۶۴-۷

تلفن: ۰۲۱۸۸۹۹۶۳۵۷-۶۶۴۸۹۴۱۰

www.iranianteb.com

iraniantebcom

فهرست

۱۵	پیش گفتار.....
۱۹	شماره اول.....
۲۳	علامت امراض فعلی مردم.....
۲۴	راه نجات عموم مردم امروزه از خطر امراض صعب العلاج و مرگ مصنوعی که به دست اجانب مبتلا شدند.....
۲۵	پیام به جوانان.....
۲۶	پرهیز عمومی از غذاهای مولد سودا و غیره.....
۲۶	[مقدمات علم طب].....
۲۷	اگر خون به تنهایی در بدن زیادتى کند یا کثیف شود (خون سوخته):.....
۲۷	و اگر صفرا به تنهایی در بدن غلبه کند (حرارت):.....
۲۷	و اگر برودت یعنی سردی در بدن غلبه کند:.....
۲۷	اگر سبب سردی، بلغم باشد:.....
۲۷	اگر سودا در بدن غلبه کند:.....
۲۸	دستور معالجه به طور کلی:.....
۳۱	شماره دوم.....
۳۴	شناختن اخلاط نامبرده را از طعم دهی و علامت این چهار مفسد را به آسانی می توان فهمید.....
۳۴	فعلاً مقداری از امراض که از خون یا از صفرا یا از بلغم یا از سودا تشکیل می شود به عرض می رسانم.....
۳۴	[اول]، امراضی که از زیادتى یا از فساد خون تولید می شود.....
۳۴	دوم، غلبه صفرا.....
۳۴	سوم، غلبه بلغم.....
۳۵	چهارم، امراض سوداوى.....
۳۵	[مقدمات علم طب].....
۳۵	فصل اول اخلاط اربعه که شرح آن به عرض رسید.....
۳۶	فصل دوم در ترجمه اصطلاحات طبى از روى حروف (الف) تا آخر (ی) گفته خواهد شد.....
۳۷	فصل سوم در اسامى متعدد دواها به قدر لزوم از حرف (الف) شروع می شود تا (ی).....
۳۸	فصل چهارم (در شرح و علامات امراض و معالجات آن) قاعده کلی در معالجه امراض از سر تا قدم.....
۴۴	فصل پنجم در قروح و جروح [مفاصل، شکستگی و در رفتن عضو].....
۵۱	شماره سوم.....
۵۳	فصل اول در امراض کلیه و مثانه و آلات بول.....
۵۳	[سنگ کلیه].....
۵۵	از جمله دواهای خورد کننده سنگ:.....
۵۵	فعلاً چند نسخه به عرض می رسد که بعد از تنقیه بدن از اخلاط فاسد به فوری سنگ را خورد می کند و می ریزد:.....
۵۶	در امراض مثانه.....
۵۶	سوزش بول و قطرات بول.....
۵۷	برای درد شدید تمام اعضای بدن.....
۵۷	فصل دوم در امراض معده و روده.....
۵۷	اگر درد از جانور معده (کرم) باشد.....
۵۸	فصل سوم در بیان سوء هضم و ضعف آن و تخمه.....

۵۸	ضعف هضم.....
۵۹	سوء هضم.....
۵۹	تخمه.....
۶۰	فصل چهارم در بیان جَرب و معالجات آن.....
۶۱	فصل پنجم از برای درد تمام اعضای بدن.....
۶۱	فصل ششم در [تب] نوبه‌های مزمن کهنه.....
۶۲	فصل هفتم در تشخیص معیار قوه دواها از روی درجه.....
۶۲	فصل هشتم در خواص دواهای مفرد.....
۶۳	در خواص زیره.....
۶۴	در خواص روغن گاو و گوسفند و بز.....
۶۵	در خاصیت لیمو و آب لیمو.....
۶۶	در خاصیت آبغوره.....
۶۷	در خواص زنیان مخصوصاً برای ترک تریاک.....
۶۹	شماره چهارم.....
۷۲	خواص هریک از اجزای غذا را که با یکدیگر طبخ می‌نمایند.....
۷۲	در خواص گندم و آرد گندم و نان گندم که به طور صحیح پخته شود.....
۷۳	در خواص انواع نان و گندم و جو و برنج.....
۷۴	در خواص برنج و ترکیبات آن.....
۷۵	در خواص انواع گوشت.....
۷۷	در خواص انواع نخود.....
۷۸	در خواص لوبیا.....
۷۸	در خواص ترب مخصوصاً برای هضم غذا.....
۸۰	در خواص سرکه.....
۸۱	در خواص سیب (تفاح).....
۸۴	دستور ساختن روغن گندم و سایر حبوبات از قبیل نخود و سیاهدانه و تخم شنبلیله و جو و غیره.....
۸۴	در علاج جراحات و زخم‌ها و شکسته بندی و غیره و موی سر.....
۸۴	برای جراحات تازه و کهنه.....
۸۵	در زخم‌ها و اورام و شیر در پستان بسته شده.....
۸۵	زخم و قروحی که علاج پذیر نباشد.....
۸۶	برای غده‌ها و صلابات عظیم.....
۸۶	برای هر زخمی که کرم در آن گذاشته باشد.....
۸۷	شماره پنجم.....
۸۹	[بیماری حصه].....
۸۹	اشخاصی که به دستور نامبرده عمل نکرده‌اند به مرض حصه و غیره گرفتار شده‌اند.....
۹۰	در شناختن مرض حصه (تیوفونید).....
۹۴	حالا مقداری از منفعت و ضرر اجزاء غذا به عرض می‌رسد.....
۹۴	در خواص کاهو (خس).....
۹۵	در خواص هندوانه (بطیخ زقی - بطیخ هندی).....

۹۶	در خواص خربزه و گرمک (بطیخ و ملون).....
۹۷	در خواص دوغ (مخيض).....
۹۸	در علاج تب دق با نان و دوغ و امراض حاره حاده.....
۹۸	در خواص پاچه گوسفند (کُراع).....
۹۸	در خواص ماء الشعير و کشک الشعير.....
۱۰۰	در شرح و خواص شیر (لَتن).....
۱۰۲	سریشم:.....
۱۰۲	خون سیاوش (دم الاخوين):.....
۱۰۲	راتیانج:.....
۱۰۲	دستور ساختن آب عسل سه رقم نوشته اند:.....
۱۰۳	یک امتحان برای شناختن قروح ریه بدون عکس برداری.....
۱۰۵	شماره ششم
۱۰۶	در شرح مرض جذام.....
۱۰۷	سبب تولید مرض جذام.....
۱۰۸	در بقیه اجزاء غذا.....
۱۰۹	در خواص آلبوخارای (اجاص).....
۱۱۱	در خواص آلبالو (قراصیا).....
۱۱۱	در خواص گیلاس (قراصیا).....
۱۱۱	در خواص انار (رمان).....
۱۱۴	در خواص زرشک (امبرباریس).....
۱۱۵	در خواص نارنج.....
۱۱۶	در خواص تمر هندی (صبارا).....
۱۱۷	در خواص سکنجبین.....
۱۱۸	در خواص سماق (سماق الدباغین).....
۱۱۹	در خواص ریباس.....
۱۱۹	در خواص گلابی (کمثری).....
۱۲۰	در خواص انگور (عنب).....
۱۲۱	مربای مغز گردو و ترشی گردو و صمغ درخت گردو.....
۱۲۱	بهترین دستور برای ترک دخانیات.....
۱۲۳	شماره هفتم
۱۲۴	یگانه هدف فدوی از نوشتن راهنما:.....
۱۲۵	مطالب قابل توجه برای عموم محصلین علم شریف طب ایرانی.....
۱۲۶	مقداری شناختن ماده مرض از رنگ صورت.....
۱۲۷	آقایانی که مدت ها است مریض هستند و به فدوی نامه نوشتند برای معالجه مرض.....
۱۲۷	[معالجه برخی امراض].....
۱۲۷	یگانه راه معالجه عموم مردم از برای جمیع امراض.....
۱۲۸	معالجه سرفه خشک معمولی که از حرارت و دود سیگار و غیره باشد.....
۱۲۸	در سرفه های کهنه و تنگ نفس که از حرارت باشد.....

پیش گفتار

کتاب پیش روی که از نشریه راهنما به صاحب امتیازی حاج سید نورالدین مستغنی و با همکاری علی اکبر سقاباشی و ضیاءعلی خوشنویس از سال ۱۳۲۴ آغاز و به مدت چندین سال نوشته و در بیست پنج شماره این نشریه چاپ و منتشر گشته که خود از کارمندان دولت بوده‌اند و برای تهیه مطالب، نوشتن و تایپ آن را در اوقات فراغت خود با همت و پشتکار بسیار انجام داده‌اند و به صورت کامل و چاپ سری به چاپ رسید. از طب سنتی ایران در این کتاب با نام طب یونانی و طب ایرانی یاد شده است و می‌توان گفت که نخستین باری است که از این مکتب با نام طب ایرانی یاد شده در این کتاب بوده است.

مطالب طب سنتی این نشریات را، تا پایان نشریه شماره بیست و دوم مرحوم علی اکبر سقاباشی که از اطباء طب سنتی بوده تهیه و منتشر نموده و پس مرگ وی ادامه مطالب با یاری آقای ضیاءعلی خوشنویس آماده و در نشریه به چاپ رسیده است؛ مقدمه نشریه را آقای مستغنی تهیه کرده که متأسفانه در این قسمت برخی اقوام، مشاغل و ... را با کلامی نه در خور خود و نه ایشان خطاب قرار داده است و در مقدمه نویسنده سعی کرده مزایای طب سنتی ایرانی را برشمارد و به نکوهش طب نوین و دواهای جدید بپردازد. مرحوم علی اکبر سقاباشی طب بومی و فولکلور را سینه به سینه و تجربی آموخته است اما اشراف کاملی به مکتب طب ایرانی ندارد، به عنوان مثال در شماره بیست و یک راهنما، بحران در بیماری را با معنی لغوی آن در عامیانه یعنی شدت بیماری می‌شناسد در صورتی که بحران در طب ایرانی تغییر حالت بدن بیمار به سمت تدرستی و یا مرگ می‌باشد در صورتی که در شماره پنجم، بحران را شرح داده است!

در بسیاری از شماره‌ها، مطالب به صورت نامنظم و از هم گسیخته آورده شده است مانند قوه باه که در فصل پنجم شماره دوم یعنی قروح و جروح گنجانده شده است همچنین اصطلاحات طبی که تعدادی از آن‌ها در شماره دوم آمده است اما ادامه آن‌ها در شماره بعدی آورده نشده است.

مرحوم سقاباشی در مورد از هم گسیختگی مطالب چنین آورده است:

«آقایان سبب این که از رویه کتاب نوشتن خارج شدم و مطلب مخلوط به یکدیگر شده، این است که یگانه هدف فدوی این است که امراضی که امروزه آقایان مبتلا شده‌اند و معالجه آن را مورد نیاز خود می‌دانند، فدوی معالجه امراض فعلی آقایان را به عرض برسانم. آن هم با غذای لذیذ و گوارا و بدون خرج فوق العاده که با بودجه عموم طبقات موافق باشد.»

البته در شماره بیست و یکم بسیار غلط وجود داشت به گونه‌ای که کلمات و جملات نامفهوم بودند و بعضی از جملات‌ها جابجا شده بودند یعنی در قسمت دیگر آورده شده بودند.

حکیم ضیاء خوشنویس که نوشتن شماره‌های بیست و سوم به بعد را بر عهده داشته به نظر می‌رسد با توجه تاریخ نگارش راهنمای بیست و سوم، متولد ۱۲۶۱ شمسی باشد؛ وی در بخش‌هایی از کتاب به انرژی درمانی و تأثیر آن بر بهبود بیماری اشاره دارد:

"وقتی که شخص مشغول فکر کردن می‌شود شعاع‌هایی مانند نور خورشید و شعله‌های آتش از مغز سر شخص فکر کننده بلند می‌شود و به آن محلی که در نظر گرفته است هجوم می‌آورد و از اطراف مرض به قلع و قمع درد فشار آورده تا آن که اثری از درد احساس نشود..."

تمامی روش‌ها و مکاتب طبی و پزشکی سنتی اعم از ایرانی، چینی، هندی، آمریکای لاتین، شرق، غرب و همه و همه، سعی در پیشگیری از بیماری و درمان بشر داشته و دارند اما با روش‌های متفاوت تشخیصی و درمانی، لغات و اصطلاحات متفاوت، که در برهه‌ای از زمان برخی از این مکاتب خواسته یا ناخواسته کم رنگ یا حذف شدند و یا دوباره احیا شدند که از آن جمله می‌توان به طب چینی اشاره نمود؛ طب چینی در گذشته مخالفت‌هایی را به دنبال داشت اما اکنون شاید می‌توان گفت که در سراسر دنیا کم و بیش تدریس می‌شود و بیشتر مردم دنیا آن را می‌شناسند و یا دست کم نام آن را شنیده‌اند. یکی از دلایل پیشرفت آن دخالت تکنولوژی، پیشرفت و به روز شدن ابزار آن است؛ در گذشته‌های دور در طب سوزنی از سوزن‌های سنگی یا استخوانی استفاده می‌شد که بعدها فلزات برای ساخت آن‌ها به کار برده شد و ساخت سوزن‌های فلزی نیز تخصصی تر شد و با پیشرفت علم و تکنولوژی دستگاه‌های الکتروپنچر، پوینتر (نقطه یاب) و بسیاری دستگاه‌های دیگر برای کمک به طب چینی و پزشکان به کار گرفته شد تا تشخیص و درمان سریع‌تر و راحت‌تر صورت گیرد.

چرا مکتب پزشکی ایرانی از تکنولوژی و ابزار پیشرفته بهره‌مند نباشد؟ البته در آینده‌ای دور یا نزدیک این مکتب از ابزار مخصوص به خود بهره‌مند خواهد شد. اگر در آینده همکاری مهندسين پزشکی دستگاهی برای تشخیص مزاج ساخته شود آیا نباید از آن بهره برد؟ یا دستگاهی که نبض را طبق امروزی‌های طب ایرانی تجزیه تحلیل کند؟ اگر بزرگان و دانشمندان مکتب پزشکی ایرانی زنده بودند از اسپتوسکوپ یا گوشی پزشکی استفاده نمی‌کردند؟

مکتب طب ایرانی، از علمی است که دانشمندان بزرگ و مطرح دنیا در آن سر رشته داشتند و آن را آموختند و آموزاندند؛ این علم، تنها به سردی و گرمی، سودا و صفرا، بلغم و دم، خلاصه نمی‌شود و نمی‌توان آن را به سادگی آموخت و یا به سادگی رد کرد.

"دکتر حاج میرزا حسین همدانی" ملقب به اعتمادالاطباء که یکی از دانش آموختگان طب غربی در دارالفنون بود و به طب ایرانی هم اشراف کامل داشت، در کتاب "مقام رشيق لمنكري طب العتيق" این گونه می‌نویسد:

"نکوهش از سخریه (هجو): هر کس منکر فضل و تبرع حکمای غرب گردد در ترقی و تکمیل علوم و صنایع، در عداد منکر محسوسات محسوب گردد و از طرفی هر کس مجاهدات حکمای قدیم ممالک مشرق و یونان و عرب شود خود را معرفی به جهل در تاریخ نموده یا بی وجدانی و لجاج نموده است..."

با توجه به این که کتاب پیش رو در ابتدا به صورت نشریه در شمارگان متفاوت به چاپ رسیده سپس به صورت کتاب تمامی شمارگان، باهم به چاپ رسیده‌اند، پراگندگی و نداشتن نظم منطقی در متن و همچنین تکراری بودن برخی عنوان‌ها و مطالب در کتاب مشاهده می‌گردد به همین علت قسمت‌هایی از مقدمه، به گونه‌ای که از نظریات نویسندگان زیاد فاصله نگرفته باشیم و همچنین تکرار زیاد مطالب خوانندگان محترم را خسته ننماید، حذف یا به قسمت مورد نظر

منتقل گردید و همچنین برخی مطالب که درخور و شأن کتاب، مولفان، خوانندگان اثر، حرفه ها، مشاغل و ... نبود حذف شد؛ هر جا که کلمه یا مطلبی حذف شده باشد با (*) نمایش داده شده است، البته مطالب حذف شده هیچ گونه خللی در درک و مفهوم مطالب کتاب نداشته و موضوع اصلی آن را تحت تأثیر قرار داده است.

نویسنده سعی کرده مطالب را خیلی ساده و برای عموم مردم ارائه دهد به همین منظور، معانی و اصطلاحات طب سنتی و نام عامه داروها را داخل () آورده است و در تصحیح جدید اگر برای تکمیل مطلب، کلمه یا جمله‌ای آورده شده است داخل [] قرار داده شده است و برخی کلمات که غلط هستند در زیر نویس نگاشته و توضیح داده شده‌اند.

لازم به ذکر است که استفاده از مطالب و نسخه‌های کتاب با وجود بیانی ساده، نیازمند مطالعه و آشنایی با علم پزشکی ایرانی و شناخت بیماری و دارو می‌باشد، پس بدون دانش تشخیص و درمان از آن‌ها استفاده ننمایید؛ مرحوم "اسدالله ضیا خوشنویس" یکی از نویسندگان که در زمان نوشتن این اثر حدود ۲۵ سال سابقه طبابت داشته در کتاب این چنین آورده است:

"... و اما راجع به امراض سخت که بعضی اشخاص از بلاد دوردست نامه نگاری می‌کنند و درخواست مداوا را به طور غایبانه می‌نمایند، باید قدری در اطراف موضوع فکر بکنند و به خود بیایند که اگر چنان چه مرض یک قسم بود و بالنسبه به همه اشخاص یکسان می‌نمود که اشکالی نداشت، ولی متأسفانه که تشخیص امراض کار دشوار است و این دستوراتی که غایبانه داده می‌شود اغلب از دستورات سهل و ساده است که از دست عامه بر می‌آید و الا هرگز ممکن نیست یک نسخه طبی را که هزاران مشکلات دارد بتوان به قوه قلم، تشریح نمود؛ مثلاً از کجا باید بدانم که بروز لکه‌های چشم آن دختر از غلبه خون سوخته یا صفرای سوخته و یا از ابتلاء معده و یا از عوارض خارجی می‌باشد، به همین جهت هم هست که دستور کامل در این گونه موارد غیر ممکن است..."

برخی مطالب کتاب پیش روی مانند شناخت بیماری‌ها و ترکیبات داروها و مفردات بیشتر از کتاب‌های "ذخیره خوارزمشاهی" و "اکسیر اعظم" "مخزن الادویه" و "تحفه المومنین" و "قرابادین‌ها" استفاده شده است. در بسیاری از شماره‌ها پرهیزات و دستورات غذایی به همراه دستور تهیه و پخت آن آورده شده است و نویسنده سعی کرده بیشتر با غذاها، مفردات و نسخه‌های آسان، درمان بیماری را شرح دهد.